СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 204. Джерзи Сіті, Н. Дж. второк, 2. вересня, 1924. VOL. XXXII. No. 204. Jersey City, N. J., Tuesday, September 2, 1924. THREE CENTS

Демократичний кандидат Джан В. Дейвис вибирається на три тижні на Вести.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 29. серпня. — В понеділок, на Лейбор Дей, демократичний кандидат Джан В. Дейвис виїздить на три тижні на аґітацію на Захід.

По дорозі вже [illegible] вересня виголосить він промову у Вілинґ, В. Ва.

Відтак виїде на [illegible] і слідуючу промову виголосить аж в Омага, Небреска, дня 6-[illegible] вересня с. р.

Дня 7-ого вересня відвідає свого заступника Чарлза В. Браєна в Линколн, Небреска, але там не буде промовляти.

Опісля поїде до Денвер, Колорадо, де виголосить промову дня 11-ого вересня с. р.

На заході він остане три тижні. Щойно 21-ого вересня вернеться знову до Ню Йорку.

Вчасі свого побуту на Заході загалом виголосить він 9 більших промов, а кромі того кілька менших з плятформи зелізничого поїзду.

Потому останеться йому всього 6 тижнів часу, підчас якого він ще обіде важнійші міста в Злучених Державах і виголосить біля 25 промов.

ВАЛІЙСЬКИЙ КНЯЗЬ В АМЕРИЦІ.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 30. серпня. — Валійський князь висів учера з корабля Беренґарія і відплив моторовим судном Блек Воч до Сайоссет на Лонґ Айленд.

Там переночував у домі Джеймса Р. Бердена і рано виїхав до Вашинґтону. Там відвідає Кулиджа і зараз назад вернеться на Лонґ Айленд.

Тут буде лиш кілька днів. По ґрі в поло виїде з Америки.

В Америці він перебуває офіціяльно яко Валійський князь і тому саме відвідав президента, але він не хоче ніде прилюдно являтись і хоче бути лише в товаристві знакомих.

Репортерам, котрі засипали його питаннями, чи він вже заручений, відповів, що ще ні.

РОБІТНИЧА ЮНІЯ ЗА ДЕЙВИСОМ.

ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ., 29. серпня. — Нині відбулось тут зібранне делеґатів центральної робітничої юнії повіту Ґадсон, до якої належить 4,000 членів.

Делеґати майже одноголосно заявились за підпертєм демократичного кандидата Дейвиса.

Було кілька голосів за Ла Фоллетом. Імени Кулиджа навіть не згадувано.

НІҐРИ ЗА ДЕЙВИСОМ.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 29. серпня. — В офісі ґоловної кватири Демократичного Національного Комітету в Ню Йорку явився нині один з провідників Ніґрів, бувший заступник прокуратора, Виллием Ґ. Луис, з Бостону.

Він заявив, що досі все був републиканцем, але тепер хоче вести аґітацію за демократичним кандидатом Дж. В. Дейвисом, бо він і загал Ніґрів вірить, що він найкрасше заступить інтереси Ніґрів і усього народу в Америці.

ЛЯ ҐВАРДІЯ КАНДИДУЄ ЯКО ПРОҐРЕСИСТ.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 29. серпня. — Бувший републиканець, конґресмен з Ню Йорку, Фіорелло Г. Ля Ґвардія, кандидує наново до палати послів Конґресу. Тепер кандидує яко проґресист.

Провідник проґресистів Ла Фоллет заявив, що підпирає його кандидатуру.

ВІЛЕР ДОМАГАЄТЬСЯ ВІД КУЛИДЖА, ЩОБ ВИЧИСТИВ МІНІСТЕРСТВО СУДІВНИЦТВА.

ВАШИНҐТОН, Д. К., 29. серпня. — Заступник проґресивного кандидата Ла Фоллета, сенатор Бертон К. Вілер, з Монтени, видав нині прилюдну заяву, в якій домагається, щоби президент Кулидж вичистив міністерство судівництва.

Він домагається, щоби президент усунув Дж. Е. Дайча, дозорця федеральної тюрми в Етленті, Джорджія, за спілку з бувшим міністром судівництва Доґертім, за вимущення на вязнях в його користь і за перекупства.

Він подає, що вязень з Етленти, Ремус, „король" бутлеґерів у стейті Огайо, видав на політичні ціли републиканців понад міліон долярів.

Загалом, каже він до Кулиджа, вже крайна пора вичистити міністерство судівництва з шайки Доґертія.

КУЛИДЖ ДО БРАТСЬКИХ ОРҐАНІЗАЦІЙ.

ВАШИНҐТОН, Д. К., 29. серпня. — Президент Кулидж говорив нині на національному конґресі запомогових братських орґанізацій.

Він у сій промові заявився за ощадностю.

І СЕЙ ЗА ФАРМЕРАМИ.

ЛИНКОЛН, Небраска, 29. серпня. — Заступник републиканського кандидата, Дос, приїхав сюди виголосити промову.

Він прибув до міста, де живе заступник демократичного кандидата, Чарлз В. Браєн. Як казав, тому, що він тут колись жив.

Він говорив теж про потребу помочі фармерам і заявився за фармерською радою, яка розглядала-б фармерські справи.

ВИСТАВА ДОРОГИХ КАМІНІВ.

СТ. ЛУИС, Мо., 28. серпня. — Торговці діямантами уладили виставу дорогих камінів. Їх вартість виносить $10,000,000.

КАТАСТРОФІЧНЕ БЕЗРОБІТТЯ НА УКРАЇНІ.

В Одесі припинено реґістрацію нових безробітних на біржі праці. Наркотруд попереджає, що прибуваючі в Одесу особи не можуть числити на одержанне хочякої небудь праці через біржу, бо попит на робочу силу дуже не значний.

КОМУНІСТИЧНИЙ ЗАГОВІР В БЕСАРАБІЇ.

В звязи з викриттям комуністичного заговору в Бесарабії арештовано в Букарешті 10 чоловік, у цьому 4 держ. урядовців. Ревізії викрили великі склади зброї в околицях Кишенева.

ДАРУНОК ДЛЯ БІБЛІОТЕКИ НОБЛЯ.

При Інституті Нобля у Стокгольмі є величезна бібліотека яку одначе від ряду літ не доповнюють ізза звичайної причини: браку відповідних фондів. Довідавшись про се Угорське Товариство в Стокгольмі зробило бібліотеці подарунок із прегарно зібраної збірки 200 томів найкращих новітніх угорських письменників. Таким робом угорський відділ бібліотеки зразу дістав почесне місце у бібліотеці.

ЧОМУ ВОЛОССЯ СИВІЄ?

Гіґієністи та лікарі не устаилили ще своїх здогадів щодо причини сивіння волосся. Певно можна лише сказати, що вік тут ні причім. Головну ролю грає так у сивінню як у лисінню унаслідження. Анатомія розріжнює зовнішню та внутрішню шкірну болону. Зовнішна є індентична зі субстанцією нігтів, внутрішна має барвник, який саме характеризує волос. Тому нпр. цера бльондинів є ясна, брунетів темна, часом аж оливкова, а руді мають стало церу обсіяну веснянками. Досвідами стверджено, що коли волос тратить свою краску, тоді у внутрішній шкірній болоні вивязується кисень.

ЛІТЕРАТУРА І ЖИТТЯ.

Президент французької републики помилував злочинця якого історія сильно нагадує історію героя роману Віктора Гіґо „Лес мізераблес" — Жана Вальжана. Мова про Жана Гато, якого 1904 р. засуджено на 20 літ примусових робіт за торговлю краденим майном. Гато відбував кару на французькій Ґвяні, але після трох літ утік, після чого виплив в Мецу, де відкрив собі невеличкий склеп. З часом став Гато визначним купцем і впливовим громадянином міста: Щойно недавно арештувала його поліція, яка пізнала в ньому каторжника. Одначе з огляду на безакидне життя колишнього каторжника, президент републики дарував йому 17 літ невідбутої кари.

КОНҐРЕС ПЛАСТУНІВ.

У Копенгазі розпочався всесвітний конґрес пластунів. Кількість учасників вираховують на 5.000. Окремими делеґаціями є м. и. представлені також: Китай, Японія, Туреччина, Індія, Египет і ин. Конґрес потриває до 17. ц. м.; тоді данський король відвідає пластунський табор. — Очевидно Українців на конґресі нема....

„ПОБІЧНІ ДОХОДИ" ДИРЕКТОРА КОПАЛЬНІ.

П. Айзенштайн був директором копальні нафти „Ленард" фірми Ленартовіч-Рильські у Мразниці під Бориславом. Названа копальня була недійсною, але в весною слідуючого року мали пустити її в рух. Але тимчасом пан директор, який потрібував грошей для спорту за зеленим столиком, мало-помало випродував машини й взагалі все уладження копальні. Дивним дивом ці махінації вийшли на верх щойно тоді, коли з копальні залишилися лише голі деревляні стіни. Оригінального фахового опікуна довіреної йому справи замкнули до кріміналу.

СТЕНОҐРАФІЧНИЙ ІНДІЯНСЬКИЙ ЧАСОПИС.

Племя Індіянів, що заселює околиці центральної Колюмбії, видає між инщим часопис „Кемльоп Вава", друкований стенографічними черенками Заснував його французький місіонар Ля Жен, що увійшовши в круг своїх „парохіян", найшов їх повними анальфабетами. Щоби не тратити часу на вивчення азбуки, місіонар узявся безпосередно за навчання стеноґрафії. Протягом ледви кількох місяців навчилося стеноґрафії 500 автохтонів, згодом анальфабетизм серед колюмбійських індіян обмежився до мінімальних розмірів. Стеноґрафічний часопис „Кемльоп Вава" виходить в обемі 16 невеликих сторін і має 2000 передплатників.

СІ ВІРЯТЬ В ПОЛЬЩУ.

Одна з польських ґазет підняла крик, що польські маґнати не вірять в Польщу і „на всякий випадок" льокують свої капітали за кордоном. Така наприклад трійця кармазинів як Браніцький, Потоцький і Замойський мають в закордонних банках 2 і пів міліярда золотих франків, суму чотири рази більшу від засобів державного польського банку....

НЕВІДОМА ФОТОҐРАФІЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

В. Різниченко повідомляє, в останньому числі харківського „Червоного Шляху", що конотопський музей відкрив і придбав невідому досіль фотографію Т. Шевченка. Фотоґрафія має величезну 4.5×6.5 ст. і представляє ґрупу 4-ох осіб зі Шевченком по середині. Шевченко сидить у шубі, шапці й чоботах на барері, закинувши ногу на ногу. Фотоґрафія була власністю ґрафині Трофимової, яка дістала її від Лазаревських. У Трофимової є ще одна власноручна праця Шевченка: ґравюра „Христос в Еммаус", з посвятою Михайлові Лазаревському".

ГАРНА ПОЧТА!

В „Куріері львовському" читаємо таку новинку: В пошукуванні за долярами отвираеться на почті навіть листи, які не походять з Америки! Протягом двох тижнів, на чотири листи, вислані зі Львова до Сокаля, два листи, старанно запечатані і як слід оплачені, дійшли до рук адресата отворені; причиною був напевно здогад, що в листах, в яких були призначені для дитини вирізки з ілюстрованих часписів, хтось сподівався найти доляри.

ЛІКВІДАЦІЯ УРЯДІВ ВІДБУДОВИ.

Оставлена польська „відбудова" видно сповнила своє завдання, в наслідок чого буде небаром зліквідована. На її місце будуть утворені при воєвідствах і старостах реферати для справ відбудови.

„ЕР-НУВЕЛЬ" ПРОТИ ПОЛЬЩІ.

Париська часопись „Ер-Нувель" помістила відозву, підписану М. Лозинським, Білорусином, Ластавським і одним Литвином. Відозва обвинувачує польський уряд за угніт національних меньшостий.

Большевики оголошують загальну мобілізацію своєї армії проти Польщі і Румунії.

ЛОНДОН, 29. серпня. — Тутешній дневник Ди Дейлі Телеґреф подає сьогодня телеґраму з Риґи, столиці Латвії, що російське правительство запорядило загальну мобілізацію в цілій Росії.

Се запорядженo наслідком напружених відносин між Росією і Польщею та Румунією.

Ся вість наспіла до Риґи з Москви.

НІМЕЦЬКИЙ ПАРЛЯМЕНТ ПРИНЯВ ПОСТАНОВИ ПРО ПЛЯН ДОСА.

БЕРЛІН, 29. серпня. — Нині скінчилась у німецькому парляменті дискусія над законопроєктами про введенне в життє пляну комісії Доса.

До останку здавалось, що націоналісти повалять сі проекти законів, голосуючи однодушно проти них і тимсамим проти правительства Маркса. Але саме в останній хвилі удалось міністрови закордонних справ Штреземанови приєднати 57 голосів з табору націоналістів і, одержавши більше як дві третини голосів, вратували ситуацію для Маркса і для пляну Доса. За Марксом пійшли ґрупи бувшого адмірала фон Тірпіца, князя Бісмарка і аґраріїв.

Угоду з ними заключив Штреземан на сій основі, що обіцяв їм зміну кабінету, до якого правительство Маркса прийме кількох націоналістів. Кромі того правительство Маркса обіцяло аґраріям, що підіпре введенне в Німеччині тарифи на заґраничне збіже.

Сим способом Маркс і Штреземан вирятували постанови лондонської умови й уможливили введенне пляну Доса в життє.

ФРАНЦУЗИ ВДОВОЛЕНІ.

ПАРИЖ, 29. серпня — Французьке міністерство закордонних справ по одержанню депеші з Берліна про принятте німецьким парляментом постанов про плян Доса, заявило, що воно сим вповні вдоволене, та що воно вірить, що затим Німеччина пійде далі і сповнить бажання Франції і Злучених Держав.

МОСКОВСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ ЗАСУДЖУЮТЬ НА СМЕРТЬ УКРАЇНСЬКИХ КУБАНСЬКИХ КОЗАКІВ.

МОСКВА, 29. серпня. — Большевицький окружний кримінальний суд Кубанщини, в Армавірі, закінчив сьогодня розправу проти кубанських козаків за „контр-революцію".

Суд засудив 25 офіцирів кубанського козацького війска на смерть. 40 на тюрму, а 5 увільнив.

Між засудженими на смерть є трох полковників: Орлів, Назарів і Каслінін.

Большевицький прокуратор закинув обжалованим, що вони торік вернулись домів з Франції, щоби зорґанізувати повстанне проти большевицької влади.

БОРИС САВІНКОВ ПЕРЕД БОЛЬШЕВИЦЬКИМ СУДОМ В МОСКВІ.

МОСКВА, 29. серпня. — Нині Москва мала небувалу новину. Большевицький суд судив і засудив на смерть Бориса Савінкова, бувшого військового губернатора Петербурга і заступник міністра війни в кабінеті Керенського, а по партійній приналежности правого соціяліста революціонера.

Він пробував 7 літ від часу большевицького перевороту заграницею, а щойно 20-ого с. м. перейшов границю і вступив на советську територію під іменем Степанова. Його миттю арештовано і поставлено перед суд у великій тайні. В акті обжалування закинено йому богато злочинів і провин, яких допустився проти большевицької влади протягом свого 7-літнього побуту закордоном.

Щойно нині дізналась преса і публика про сю сензацію.

Судя закинув Савінкову, що він зорґанізував повстанне в Ярославі (на Московщині), яке затоплено в потоках крови, а відтак повстання на Сибірі і на Україні; також армію для оборони установчих зборів у Самарі, і вкінці, що жив у Польщі, відки кермував повстанськими рухами проти большевиків.

На основі сього засуджено його на смерть.

Савінков у своїй обороні сказав, що він згори знав про свій присуд. Але він про життє не дбає, можуть, що хотять з ним зробити. Тільки він ще заявляє, що він жалує за свої вчинки, яких допустився мимовільно, бо ніколи не шукав у сьому власної наживи.

Большевики здержали виконанне присуду на Савінкову, з уваги на се, що він старий революціонер, бо він зорґанізував був убитте премієра Плеве і великого князя Сергія, а також і те, що помилуванне Савінкова причиниться до утривалення безчинности советського союза і його поваги.

Загалом тут вірять, що „совнарком" (совет народних комісарів) помилує Савінкова.

ПОЛЬЩА „ОБІЦЮЄ" ЗАПЛАТИТИ.

ВАРШАВА, 27. серпня. — Польський уряд доручив свому послови у Варшаві, С. Врублевському, щоби приняв умову з правительством Злучених Держав про зобовязанне Польщі віддати Америці довг в сумі $165,000,000.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіти і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

РАБСТВО

Рабство — не є спеціяльною особливостю одного народа.

Воно є лихою признакою людий, яких можна найти більше або меньше у ріжних народів.

Се останок давніх невільних часів, який переходив з покоління в поколінне.

Рабство се признака затроеної невільничої душі. Признака невільника, який почував, що він не тільки не може панувати, але навіть не може бути рівний з тими, що панують, а лише низший, який виконує службу. Він мав покірну душу, пройняту найскрізь самопониженнем.

Але з поступом часу ся покірна душа зачала бунтуватись. Замісць самопониження пробуджувались у покірної людини прояви самопошани.

Бунт понижених рабів довів до того, що нинішній чоловік вже не той, що був тому 1,000 літ, а навіть 100 літ. Нині чоловікови і жінці світ признає людські права, бодай остільки, що усім признає право до рівности і право за се право боротись.

Найбільше виробилась самопошана і достоїнство людини у кількох самостійних державах. За приклад можна подати Анґлію й Америку. Про Анґлійців і Американців можна сказати, що се ВІЛЬНІ ЛЮДИ. У них нема самопониження; у них є самопошана; у них є людське достоїнство. Анґлієць або Американець навіть не думає об сьому, щоби над ним хтось панував; або щоби взагалі міг хтось другий над ним панувати. Він перше у душі вільний чоловік, а відтак і наділі. Він ґаздою у своїй власній державі.

Вільні люди є і в других державах, більших і меньших. Італіяни мають вільну душу і не хотять, аби над ними другі панували. Маленький народець Греки мають свою маленьку державу і теж не хочуть, аби над ними другі панували. Інші малі народи як Поляки, Словаки, Латиші, Литовці Естонці, ще не викорінили із себе рабства, але викорінюють.

Ще недавно, бо підчас світової війни, Поляки заявляли Німцям, Австріякам і Москалям, що вони їх вірні піддані. Провідник вшехполяків, Роман Дмовський, висилав до царя Миколи II депешу, в якій присягався на вірнопідданість престолови. Але поволи-поволи і польські РАБИ стараються перемінюватись у вільних людий. Самостійна польська держава помогла-б їм до того. оскільки се була-б дійсно вільна держава. Але Поляки, замісць розвивати у себе вільність, напосілись на вільність других. Через те стратили розуміне і ціну вільности і вільними людьми не стануть, тільки сваві́льними глупими рабами.

В Українців рабство доволі глибоко закорінене через давню панщину і многовікове державне невільництво. Се затруїло душу Українця. Він, у значній мірі, не вміє цінити себе яко вільного чоловіка, рівного з другими вільними людьми. Душа його затроєна рабством, покірностю і самопониженнем. Наслідком того Українець дуже легко піддається думці, що над ним може, або навіть повинен, панувати другий.

Самостійна Україна — се клич вільних людий української крови. Самостійну Україну можуть здобувати І УДЕРЖАТИ вільні Українці, значить ті, що позбулись рабства зі своеї душі, а набрали самопошани людської; ті, котрі вірять, котрі все думають, що над ними ніхто другий не може панувати, лиш вони самі у себе можуть ґаздувати і творити свою державу, бо їх людське достоїнство не дозволить на підданство.

Сей клич стався був ділом в 1908 році, бо за ним станули вільні люди, Українці. Але їх було мало, щоб се діло удержати. Придавлене на хвильку рабство збудилось наново і Троцький з Раковським увійшли до Києва царити над українським народом.

Тепер український перевертень Верховський підносить яко признаку Українців, що вони хотять, аби над ними другі панували, а особливо Москалі, бо сі панують найдешевше.

Але того хотять не Українці, тільки УКРАЇНСЬКІ РАБИ, ті вірнопіддані кровавої Москви. Може їх більше від УКРАЇНСЬКИХ ВІЛЬНИХ ЛЮДИЙ, а може меньше, але в усякому разі їх сила, коли на них може опертись чужа сила, влада московська.

І як довго буде велика сила Українців З РАБСЬКИМИ ДУШАМИ, так довго буде чужа сила панувати над українським народом.

Перша річ, конечна для відбудови І УДЕРЖАННЯ української держави, се знищеннє у Українців рабських душ. Бо надія України лише на синів і дочок з душами вільних людий, до яких рабство не має ніякого доступу.

Всі Українці повинні працювати для сього, щоб викорінити в душах своїх і своїх братів та сестер рабство, а защіпити самопошану вільної людини. І тому то слід усе і всюди пятнувати виступ такого большевицького бесідника, як сього, що нині описано в дописі з Петерсон, Н. Дж., котрий захвалював підданство України Москві.

Наших большевиків вікове рабство завело на службу Москалям, але ми на них не глядім, ми дивімся на большевиків московських. Сі не тягнуть свого народу на службу другим народам [illegible] до підданства.

С[illegible] передівсім виводити на світло дня і так винищ[illegible] рабство, безупинною працею і боротьбою.

ЗБУДУВАЛИ!

„Ми новий мір построїли!"
Інтернаціонал.

Зруйнувати, спльондрувати до краю старий світ і на його руїнах, на його згарищах, на чорних пожарах мовляли кобзарі, спорудити рай для трудящих — ось ідеал тих, хто взяв на себе тягар боротьби за всесвітну революцію. Все, що протягом тисячоліт творилося законами жорстокого невблаганого життя відмінилося поволі вимогами також невблаганих законів поступу, — все се на думку творців згаданого раю, є лише результатом лихої волі соціяльно пануючої кляси. Так хотів його величність капітал, і так з його наказу будувався світ — пишний розкішний для його величности, й повний безнстаннаго горя для трудящих мас.

В сю прасту нескладну схему вкладається ввесь зміст теарій старих і новітніх часів, реформатарів, що ніби то поклали міцні наукові підвалини під свої теорії соціялізму; остільки „міцні", що не минає дня, щоб ті наукові споруження не тріщали не тільки під натиском життя, але й під гострим ножем критики, як ворогів своеї доктрини, так і її адептів, що (очевидно теж по причині великої „науковости" її) поділяються на безліч ріжних партій і груп. І все-ж, не вважаючи на її „науковість", велика доктрина соціялізму дається до означення змісту свого, вищезгаданою простою формулою.

Отже світ, чи пак людність на світі, поділяється на дві кляси: капіталістів і пролетарів на експльоататорів і визисканих. Відколи під доктрину соціялізму підведено „наукові" підвалини, між обома клясами свідомо провадиться запеклу орґанізовану боротьбу за владу й право користування всіми земними добрами. Позаклясове море людности з жахом, але з дебільшого поки-що пасивно, слідкує за сією боротьбою, витерплюючи на собі всі пригоди й наслідки. Кажу поки-що, бож мусить нарешті колись урватись тій величезній більшости населення земської кулі терпець і змушенаж вона буде нарешті сказати: „Мої панове, капіталісти й пролетарі! Ваша т. зв. клясова боротьба — се річ дуже поважна й потрібна, як для павуків-капіталістів, що не можуть не смоктати мух-пролетарів, бо инакше не були-б павуками-капіталістами, так і для мух-пролетарів, бо хто-ж не знає, що всяка навіть не пролетарська муха, воліє рухатися на свободі, ніж у мудрих тенетах павука. Але ви забуваєте, що навіть разом взяті ви — лише меншість, хоч і досить значна, в морі всього людства, яке прагне спокійного життя й здорової творчої праці, чому, як-раз ваша знаменита клясова боротьба й стоїть на перешкоді. Минулися вже ті часи, коли меншість панувала й давала приписи й тон життя для більшости; і коли хтось із вас переможе і почне знову те наме, що переживали наші діди й прадіди, то се нам зовсім не усміхається, а тому ніколи сього не буде. Коли-ж доля захоче послати нам сю втіху, то се буде величезне нещастя для всього людства, не виключаючи й вас, бо тим самим кине людство до прадавніх часів варварства".

А що більшість людства не помилиться в сих своїх твердженнях, в сім своїм прогнозі, яскравий, вичерпуючим доказом служить нечуваний, відколи й світ стоїть, крівавий експеримент найсоціялістичніших із всіх соціялістів московських большевиків. Розвал величезного східного фронту підчас недавньої війни, дизерційна лявина оскажених, розлючених салдатських мас і безпардонна демагоґія вождів московського большевизму спричинились до захоплення большевиками влади в булій Росії й до переведення в життя ідей соціялізму, що екстремне виявленнє своє знайшов у комунізмі московських душогубів. Для того, щоб досягти перемоги й захопити в свої руки владу над багатоміліоновим населеннем б. Росії, вожді на чолі з архисоціялістом Лениним, оповістили ввесь устрій дореволюційного життя злочинним і гідним цілковитого знищення, всі инші, крім їхніх, ідеї, прінціпи, думки, змагання — катрреволюційними й гідними найжорстокійшого переслідування. Тільки вони несли світові справедливість, тільки вони могли перетворити в життє віковічну мрію трудових мас про соціяльну правду! Вожді московського большевизму, ся купка інтернаціональних авантурників, бандитів, божевільних від пранців і садизму, оголосила себе монополістами переведення в життє соціялізму і, захопивши владу, декретувала анатему всьому, що з ними не солідаризовалося або йшло проти них.

Стара, як світ, мораль, виплекана в довгочаснім процесі життя, а тому конечна, неодмінна, для московських соціяльних реформаторів була лише „буржуазним передсудом", забобоном і, замісць неї, во главу угла було покладено випробований девіз єзуїтів: ціль виправдує засоби. Найцинічнійша брехня, шахрайство, ошуканство, насильство, жорстокість, і безмилосердя і взагалі все злочинне було вжито для досягнення влади „трудовими масами", себ-то тією інтернаціональною купкою прохвостів, що прибрала собі назву „рабоче-крестьянскаго правительства".

І от почалось „нове соціяльне строітельство" во славу трудових мас і III. Інтернаціоналу, а також безнастанне змагання запалити пожежу соціяльної революції і по всьому світови. Семий рік у яке провадиться се будівництво, і наслідки його перед нами. Великі будівничі показали, що одно — використати момент, захопити владу, проливши сторіки сліз і крови, а друге, щось зовсім инше, — „настроїть новий мір", себ-то дати щасте тим, кого вони взялись опікати. Утворений ними огнем і мечем т. з. Союз Совітських Соціялістичних Републик лежить у них у ногах скріваввлений, погноблений, обрабовани ними, й корчиться в смертельній агонії, а сами „вожді", наступивши на лежачого брутальним своїм червоним чоботом, лижуть халяви капіталістичних „акул" Европи, жебраючи в них „хоч сякої-такої позики" (Троцький) на удержанне влади в своїх руках. СССР — тюрма для трудових мас; „робітницько - селянська влада" — червоні кати тих мас, а взагалі все населенне СССР — суспіль раби, невільники, отара, з котрої в процесі „нового соціяльного будівництва" вистрижено останні пасма шолудивої шерсти.

В даний момент вже вдруге зявився сопутник і страшний помішник московських будівничих, товариш Голод, і рішучо намагається викершити комуністичну соціяльну будівлю. Життє мститься!...

Най Бог спасе Україну і всіх, хто перебуває в тім, збудованім комуністами „новом мірє"!

М. Джеря.

З ОБЄДНАННЯ.

(КОМУНІКАТ Ч. 9.)

Річне засіданнє Головного Уряду Обєднання відбулос дня 26-ого с. р. Головні урядники, які увійшли до Обєднання з рамени організації „Народня Поміч" виправдали свою відсутність далекою віддалю і великими коштами. Відчитано їх писмо, в якому заявляють свою згоду на скликанне Конґресу та висказують від імени своєї організації Обєднанню повне признанне за дотеперішню дількість.

На дневному порядку було:

1) Звіт Екзекутиви.

а) Предсідатель о. В. Сполітакевич сказав: Делеґати, які були на послідньому конґресі, наложили на Головний Уряд Обєднання повно обовязків. Більшість з них, розіхавшись домів, навіть не подумала, що й на них тяжить обовязок не тільки ухвалювати але й ухвали виконувати. Екзекутива знайшлася в такому положеню як той чоловік, що його вивезли на середину ставу і кинули з човна у воду. Ми кидались на всі сторони, щоб ратувати народню справу, а зосібна за матеріяльною допомогою рідному краеви, а саме Обєднанне піддержати та не дати йому загинути, бо були свідомі того, яку велику шкоду наніс би упадок Обєднання старому краеви. Одно мушу піднести, що коли свої дуже часто про Обєднанне забували, то злі люди про нього завсіди памятали і, де тільки могли, йому шкодили. Що на ньому терпів в першій мірі наш поневолений край, річ ясна. Істнованнє Обєднання завдячуємо горстці ідейних свідомих, повних посвяти людий, які із самопосвятою роботу Обєднання підпирали, а тимсамим і давали краеви одиноку в теперішніх часах допомогу з Америки.

б) **З касового звіту:** По конець серпня с. р. зібрано $15,697.72. З того вислано до краю $13,046.80. Вислано на такі цили: Рідна Школа $3,700, боєвий фонд 2,415, політична пропаганда 1,150, політичні вязні 825, інваліди 800, вироти 700, голодуюча еміґрація 550, реміснича бурса 250 як і на інші народні потреби, як се оголошується подрібно в місячних звітах.

Видатки виносять $2,325.05, в яких є такі позиції: платні $1,150, рент 235, зворот коштів попередній екзекутиві 156.50, кошти попередньої передконґресової контрольної комісії 75, чартер 100, машина до писання 102.50, галя на конґрес 80, і інші меньші адміністраційні видатки, оголошувані в місячних звітах. Всі видатки разом виносять не цілих 15% цілої зібраної суми.

в) **В політичному звіті:** Обговорено політичні відносини в краю за часів української державности і по її хвилевому упадку до часу 14-ого марта, 1923. По зясованню ролі нашого державного представництва закордоном до 14-ого марта м. р. і після нього, вияснено причини роздвою між краєм а політичною еміґрацією, згрупованою біля державницького центра президента д-ра Евгена Петрушевича. Сконстатовано із жалем, що консолідаційні змагання у справі створення одного політичного центра в краю і закордоном не не дали позитивних результатів; зате повитано створене спільного Комітету поневолених Польщею націй, зложеного з Українців, Білорусинів і Литовців, що якраз тепер розпочав свою діяльність в Парижі в напрямі визволення західно-українських, білоруських і литовських земель зпід Польщі.

Обєднанне, взиваючи край і політичну еміґрацію до згоди та дальшої боротьби проти Польщі [illegible] в першій мірі культурні потреби краю, а під політичним оглядом кождого, хто заявлявся за дальшою безпощадною боротьбою проти окупантів наших земель, та проявляв в тому напрямі якунебудь позитивну акцію.

Заразом подано до відома ті відомости, які надійшли у справі Військової Орґанізації в краю і її реорґанізації.

г) **Контрольна комісія,** провіривши діловодство Обєднання, вписала в книги: „Дня 26-го серпня, 1924, члени контролі переглянули книгу доходів і розходів як і прочі книги діловодства і знайшли всі рахунки у взірцевому порядку — **о. В. Маньовський, і Григорій Пипюк."**

В дискусії обговорено справу Рідної Школи, українського університету і других високих шкіл у Львові і справу торговельних, ремісничих та інших фахових шкіл, яким рішено в першу чергу дати допомогу.

2. Всеукраїнський Конгрес:

Взято під увагу всі голоси, які в часописах і писмах обговорювали межливість скликання і переведення в Европі Всеукраїнського Конгресу для створення одного українського революційного центра. З уваги на голоси з краю, які виказували неможливість переведення тої акції, ухвалено покищо від сеї справи відступити.

3. Справа Дому Народнього Комітету:

Вислухано звіту контролі Обєднання. По дискусії, що робити з тим домом, щоб виратувати сирітські гроші з Українського Дня, рішено дому не продавати, а його адмініструвати дальше з тим, що той дім повинен бути перерекордований на Обєднанне. Так буде поставлена справа на Конґресі Обєднання, який знов скаже остаточне слово в тій справі. Сирітський довг виносить $23,881.15, а колиб дім продано, не одержалиб сироти і третьої части своєї претенсії. При совісній адміністрації є можливість повної сплати цілого довгу. Се є причиною, що Головний Уряд Обєднання заявляється за адміністрацією дому, а проти продажі.

4. Конгрес Обєднання:

Третій Конґрес Обєднання рішено скликати до Филаделфії на день 28-ого жовтня, 1924, з тим, що екзекутива має поставити на Конґресі проєкт зміни статута в тому напрямі, що набудуче буде скликуваний Конґрес що два роки, а Головний Уряд буде вибираний також на два роки.

Право висилати делеґатів на Конґрес мають всі відділи тих головних орґанізацій, що є членами Обєднання та самостійні місцеві товариства, які платять народний податок і є тимсамим членами Обєднання. Кождий делеґат мусить виказатись повновластю свого товариства.

Внесення і запити:

а) Вислухано звіту п. Дмитра Андрейка, яко голови Шкільної Комісії. По дискусії рішено виготовити плян реорґанізації наших парохіяльних шкіл в Америці і представити його епископським ординаріятам до узглядження.

б) Рішено просити наші головні орґанізації вислати з нагоди річних зборів Ліґи Народів до її секретаріяту в Женеві телеґрафічні протести у справі ляцьких надужить з домаганнем ревізії рішення конференції амбасадорів з 4-ого марта, 1923.

ЗА ОБЄДНАННЄ УКР. ОРҐ.
В АМЕРИЦІ:
о. Волод. Сполітакевич, предс.
Дмитро Штогрин, секр.

ПРОТЕСТИ ДО ЛІҐИ НАРОДІВ

В понеділок, дня 1-ого вересня с. р., на американський Лейбор Дей, отворяється в Женеві, у Швайцарії, Збір Ліґи Народів, себто міжнароднй парлямент, в якому візьмуть участь представники 50 держав світа.

Буде се, кажуть, бурливий Збір у пяті роковини основання Ліґи Народів. Елемент бурі мають туди внести, як кажуть, соціялістичні прем'єри Великої Британії і Франції, Мекданелд і Еррiо.

Українці, Білорусини, Литовці і інші повинні тепер пригадати Лізі Народів, що в Лізі є Польща і Румунія, котрі є запереченнем всіх засад, які голосить Ліґа, а за які не має відваги постояти.

Спеціяльно Українці повинні їй пригадати, що аліянтська конференція амбасадорів своєю постановою з 14-ого марта, 1923. року, про Галичину і другі землі Західної України злегковажила і перечеркнула всі рішення версайської мирової конференції і Ліґи Народів та затвердила злочинний польсько-большевицький договір з Риґи, з 18-ого марта, 1921, яким віддала в неволю і на сваволю 8,000,000 українського народу. І повинні проти сього злочину як найрішучійше запротестувати.

Українці з Америки повинні вислати до Женеви протестаційні телеґрами.

Телеґрами можна вислати на такі адреси:

LEAGUE OF NATIONS ASSEMBLY
GENEVA
SWITZERLAND

або:

LEAGUE OF NATIONS
Hon. J. R. Macdonald
British Prime Minister
GENEVA
SWITZERLAND

або:

LEAGUE OF NATIONS
Hon. E. Herriot
French Premier
GENEVA
SWITZERLAND

УБИВСТВО ПОЛІЦАЯ.

В неділю, 10. серпня с. р. о 4. год. рано постерунки польської державної поліції в Радехові і Холоеві у Галичині зарядила облаву за молодим парубком з Павлова по. Радехів Василем Шпаком, що укриваючися перед польським військом, допустився кілька крадіжей і грабунків, за що видано наказ його арештувати. Частина поліцаїв обсадила недалекий лісок, а друга пішла до села Павлова. Сподіючися, що Шпак може ночувати в одній підозрілій стодолі, поліцаї її густо обставили у певній віддалі, щоби перепинити евентуальну утечу, а двох поліцаїв зблизилося до підозрілої стодоли. Один з цієї двійки постерунковий з Холоева Міхал Дробіцкі отворив двері до стодоли і війшовши там, засвітив електричну ліхтарку. У цій хвилині упав стріл і Дробіцкі вибіг ще зі стодоли і зробивши кільканайцять кроків упав трупом. За ним вибіг убийник і відстрілюючися щез поліціянтам з очей, хоча ці за ним бігли і густо стріляли. Убийника досі не зловлено і ледви чи зловлять. Не є це перший випадок убивства польського поліціянта. У Радехівщині оперував довгий час зі своєю шайкою польський кольоніст Мазур Шиба з Дмитрова, був пострахом для польської поліції, сам застрілив кількох поліцаїв і ніякі облави не вдавалися. Тепер він щез з радехівського терену, за те оперує там шайка Доманьского, недавно ще постерункового польської державної поліції. Перед тижнем ця шайка напала за Стояновом на кількох жидівських купців з Радехова, забрала у них гроші і товар, а одного купця, що хотів втікати, убила.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА"

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ГАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЄ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — СЕ СИЛА. — ПИШІТЬ ПО НАЙНОВІЙШИЙ ЦІННИК КНИЖОК.

"SVOBODA", 83 Grand St., JERSEY CITY, N. J.

ВЕЧІРНЯ ПІСНЯ.

Тихесенький вечір
На землю спадае,
І сонце сідае
В темнесенький гай.
Ой, сонечко ясне,
Невже ти втомилось,
Чи ти розгнівилось?
Іще не лягай!

Світи ще годину,
Бо рано ще спати,
Милуй нас, як мати,
Теплом огортай.
Ой, сонечко ясне,
Невже ти втомилось,
Чи ти розгнівилось?
Іще не лягай!

Без тебе так страшно
І темно на дворі
Хоч місяць і зорі
Освітять наш край.
Ой, сонечко ясне,
Неже ти втомилось,
Чи ти розгнівилось?
Іще не лягай!

Не слухае сонце,
За гору сідае
І нам посилае
На всю ніч — прощай!
Ой, сонечко ясне,
Невже ти втомилось,
Чи ти розгнівилось?
Іще не лягай!

В. Самійленко.

В НОЧІ.

Місяцю-князю!
Нічкою темною
Тихо пливеш ти
Стежкою таемною.
Ніжно хлюпочеться
Воздушне море:
Так в нім і хочеться
Змить з серця горе:
Місяцю-князю,
Ти, чарівниченьку!
Смуток на твому
Ясному личеньку.
Із небозвіздної
Стежки погідної
Важко глядіть тобі
В море бездоннеє
В людськости бідної
Горе безсоннеє.

І. Франко.

В. Будзиновський.

З ВЯЗНИЦІ.

ІСТОРИЧНЕ ОПОВІДАННЄ.

Свобідно за Майом.

(Продовження)

(8)

Плаче бо буде мусіла варити юшку ще для макреджа?

Для макреджа?... Не для макреджа, а для тебе. Для тебе і для твоїх товаришів, бо вони твої спільники. До мутеселіма приїхав макредж. Коли мутеселім розказав йому про тебе і твоїх товаришів, коли розказав про ваші богацтва, макредж сказав, що ти дуже небезпечний шпіон і приказав арештувати тебе. Ось чого мутеселім просить тебе до себе. Як би ти не хотів іти, то підещ просто до... до...

До мого мешкання в твоїй хаті.

Не так. Підеш просто до вязниці.

А я тобі кажу, що до вязниці піде макрадж.

Макрадж? Начальний суддя сялету? Ефенді! Ти зо страху збожеволів.

Я тобі зараз скажу, як до того прийшло, ... читься. Макредж приказав увязнити мене аж тоді, коли від мутеселіма почув, що ми великі богачі. Правда? Він аж тоді сказав, що я шпіон.

Се правда. Але се тобі не поможе.

Отже він приказав увязнити мене тільки на те, щоби дістати окуп. А я тобі кажу, що я окупу не дам і до тюрми не піду. Ходім!

Сивенкий взяв грамоти, які йому приніс Шамай і вийшов з Селімом. За ним на його просьбу пішов Шамай. Цілий дім був окружений арнавтами. Також улиця була ними обставлена аж до самого мутеселіма. В сараю повно арнавтів. Шамай лишився в сінех. Сивенкий увійшов до селямніку. Мутеселім сидів на коврі і не підвівся щоби привитати гостя. Сивенкий поздоровив мутеселіма і сів біля него.

Я вже перед годиною післав по тебе, — мутеселім зачав. — Чому ти зараз не прийшов.

Я виїхав був за місто погуляти. Щоби коні провітрити і розрухати.

З тобою був той побожний що не говорить?...

Він не такий побожний, бо десь колись, як гадає, що з поза вашого товариства ніхто його не чуе, таки бовтне якесь слово. Ще й мовою, якої тут ніхто не розуміє.

Справді?

Я післав по тебе, шоби тебе переслухати.

Справді?

І твої слуги балакають деколи мовою, якої тут ніхто не розуміє.

Справді?

Ти казав мені, що третий твій товариш недужий і того не виходить з хати. Се неправда і він не Турок.

Справді?

Ти казав мені, що ти баша і купець. Або одно брехня, або друге. Може одно і друге. Ти тут цілком не поводишся так, як би був купцем.

Справді?

Як би ти був турецький баша, то ти не приймав би послів такого ворохобника, як бей асахадської орди.

Справді?

Се „справді" вивело мутеселіма з рівноваги.

Ти шпіон! — крикнув і плеснув в долонями.

До комнати увійшли два арнавти.

Відставити його до вязниці! — приказа.

Сивенкий схопився і виймив дві пістолі. Ліву руку з пістолию звернув до арнавтів, другу до мутеселіма.

Беріть мене! — сказав. — Але хто перший рушиться з місця, дістане в лоб. Він і мутеселім.

Хвилю мутеселім сидів німий.

Відкинеш приказ, чи ні? — Сивенкий спитав.

То не мій приказ мутеселім вибовтав. — То приказ макреджа. Він як схоче, то й мене може увязнити.

А я тобі кажу, що не він тебе увязнить, але ти його всадиш в тюрму і відставиш до Ерзеруму. Приказ я дам тобі.

Ти з жаху збожеволів.

Де той макредж?

Просіть його сюди, — мутеселім сказав до арнавтів.

Макредж увійшов і сів біля мутеселіма. Сивенкий стояв на середині комнати.

Ось тут стоїть той Кара Юзуф, — мутеселім промовив до макреджа. — Він заперечуе вину.

Се йому не поможе, — макредж відповів. — Його вина доказана. Запри його в темниці. Завтра відішлемо його до Ерзеруму, де його без суду повісять.

Чи не ліпше було би, — мутеселім замітив — покарати його инакше? Покарати так, щоби кару затямив аж до смерти і щоби падишах мав з сего яку користь.

Як се розумієш?

Нехай своє життя і життя своїх товаришів викупить.

Яка вартість твого життя? — макредж спитав Сивенкого.

Жадна, — Сивенкий відповів. — Вдурів! — макредж крикнув.

Твоє життя має яку вартість?

Бодай десять тисяч пястрів.

Моє життя ціню бодай десять тисяч разів тілько, що твоє. Се виходить на сто мілїонів пястрів.

Ти такий богач?

Богач, але моїх маєтків з собою не вожу.

Всеж таки тут в Бурді твоє жите має вартість не меншу, як двацять тисяч пястрів.

Не буду сперечатися.

Таксамо жите того твого приятеля, що не говорить.

І сего не перечу.

Десять тисяч другий приятель.

Що найменше.

Твої слуги бодай по пять тисяч.

Як не більше.

Отже разом шістьдесять тисяч.

Ти добре зрахував.

Коли заплатиш?

Ніколи!

Макредж і мутеселім зглянулися розчаровані. Перший отямився макредж.

Коли не хочеш заплатити грішми, то заплатиш житем! — шипів. — Приклич арнавтів! — звернувся до мутеселіма. — Всіх, які є в сараю, бо той очайдух буде боронитися.

Я сам хотів просити тебе, — Сивенкий промовив до мутеселіма, — щоби ти арнавтів позвав сюди, бо я приказую тобі увязнити сего опришка.

Ти?... Кого? — мутеселім спитав протяжно. — Макраджа?

Він був макраджом, тепер вже ним не є. Казіаскері приказав арештувати його. Він втік сюди. Відси хоче втечи на Кавказ. Мене чепився тільки на те, щоби вкрасти мої гроші і моїх товаришів. Як не хочеш сам зогнити в темници, зараз увязни його.

Що я чую?! — мутеселім крикнув, звертаючися до макраджа, що поблід як стіна.

Не розумію його, — макрадж вибовтав. — Мабуть збожеволів, коли не хоче викупити свого життя це і таке верзе.

Сивенкий витягнув зза пазухи грамоту і подав її мутеселімови.

Читай!

Мутеселім взяв грамоту і насамперед глянув на підписи.

Підписаний Казі аскері і... і... хиба в Ерзерумі вже инший валі?

Инший, бо той, котрого ти знаєш, великий приятель і опікун сего бувшого макраджа, вже прогнаний, — Сивенкий пояснив.

Мутеселім став читати письмо. Чи тебе вислав сюди казі аскері, або й сам султан? — спитав Сивенкого, прочитавши грамоту. — Чому так грамота не прийшла з Ерзеруму просто до мене? Чи мені не вірять? Чому ти ще вчера не сказав мені, що привіз таку грамоту, з таким приказом? Приклич арнавтів. Не тебе, макраджа арештую.

В руці макраджа лиснув кинджал. Він схопився і заки Сивенкий встиг простягнути по него руку, щез за дверми. Сивенкий вибіг за ним. Макредж лежав в сінях на земли, на нім Шамай. Селім, котрий весь час перепалки в селямніку стояв під дверми на підслухах, приказав макреджа звязати і відставити до вязниці. Сивенкий вернув до селямніку.

(Дальше буде).

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ, ЩО

В найглубших копальнях у світі в Мінас Ґералс в Бразилії термометер доходить до 118 степенів Фаренгайта так, що потреба їх охолоджувати вперед заким можна там працювати? Чи Ви знаєте, що Мюред циґаретки суть роблені фабрикантами з найвисшої якости турецького тютюну у світі? Не дивниця, що Мюред суть найбільшої світової вартости циґаретки.

ДОПИСІ.

ПАТЕРСОН, Н. ДЖ.

Як народовці устроїли віче большевикам?

На неділю, 24. с. м. год. 3. пополудни патерсонські Українці заповіли віче в литовській парохіяльній гали. На бесідників запросили д-ра Л. Цегельського. Поїхав і я на те віче, що мало радити над помочию Галичині проти Ляхів. Був я цікавий і на промови звісних бесідників і також на се, як наші сусіди з Патерсону орґанізуються.

Приходжу на салю о пів до четвертої та виджу кільканайцять людий: двох чи трох з комітету вічевого, одного референта (д-ра Л. Цегельського) двох якихсь Москалів чи Малороссів та яких десять молодих хлопців: трех з Ню Йорку, чотирох з Пасайку, а решта (три мабуть) місцеві. Думаю собі: Патерсонські Українці не спішаться! Мають час! Край загибає. Вся америк. Україна орґанізуєсь. Але Патерсонці мають час!

Десь доброї пів години по четвертій назбиралась яка сотка людий і п. Криловський іменем скликуючого комітету відкрив коротенькою а гарною промовою віче та спитав, чи присутні хочуть вибирати президію. Мовчанка. П. Криловський тоді каже: „Коли ніхто не жадає голосу, я пропоную на голову віча п. Матвіяса" — „Дайте людям ставити кандидатури. Чому їм накидаєте?" — каже тоді якийсь молодий довгань спід стіни. „А чиж я не питав?" — замічає п. Криловський. От зачали ставити кандидатів. Одні п. Рибчука, другі — спід стіни — п. Чудовича. П. Рибчук вимавляється, а п. Чудович врубав: „приймаю!" Ого! щось тут є! — думаю та дивлюся дальше, що вийде.

Зачалось голосованнє. На сали людий сотка, а голосувало 30, а то 18 за Чудовичем, а 12 за Рибчуком. І от п. Чудович суне на президію і каже, що має „більшість". Яка се дивна „більшість"? — я думаю, глядючи по сали на тих Українців, що не вміють рук підносити при голосованню, лиш потім по кутах нарікають: „І яким то чудом вліз він на президію?"

Обняв п. Чудович президію, на яку його властиво не вибрано, визначив секретарем якогось п. Кузьмича (не питав людий!), виголосив сам баламутну промову на якої пів години, а дальше зацукався та дав голос референтови д-ру Цегельському. Говорив референт з годину і говорив добре, ясно. Аж ту — гляджу — предсідатель крутиться на кріслі, наче би сидів на гречці. Референт виказує, що нам самим треба ратувати край, а не надіятись на чию-небудь поміч, а дальше розказує, чому радянська Україна се ніби і держава і недержава і ніби вона Україна, але без укр. правительства і т. д. А наш предсідатель крутиться, наче би твердих камінців на обід зїв та не може стравити. А дальше зірвався та тиче якийсь папірець референтови. Референт зирнув, зняв його в руці та шпурнув в кут — і дальше говорить. Гм! — гадаю — видко якесь „упімненнє" дав п. Чудович референтови; мабуть, щоби лишив еще часу і для него самого.

Як референт скінчив, п. Чудович дав голос якомусь п. Борткови. Молодий чоловяга, гладко говорить — кажуть: також з Ню Йорку. Хвалить п. Бортків д-ра Цегельського за розум і ученість, але — каже — не зі всім годиться! Старі провідники — каже — заводи нарід „під дурного хату". Я собі думаю: отсе певно під большевиків! І достоменно вгадав! Лиш що ту Борткови саме то подобалось. Агі — думаю — глає провідників, що в сліпий кут завели, і хвалить, що нема ліпше понад сей кут! Що за осина А ту нагло п. Бортків став коренити всіх, хто хоче самостійної України, хоч би і радянської! Се — каже — авантуристи, націоналістичні дурисвіти! (Я глип на д-ра Цегельського, що він на те, бо він сама перед хвилею був сказав, що згодився би і на радянську Україну, якби вона була самостійна. А се — бач! — авантюризм і дурисвіцтво!) „Нема сегодня самостійних народів! — гремить п. Бортків. — Юнайтид Стейтс не є самостійні! Я не є самостійний, бо я ношу ковт, що його хтось другий зробив! Україна не може бути самостійна! Се дурниця! Се шовінізм! Україна мусить ходити в московськім ковті. Се, що Москва сегодня заправляє укр. заграничними і економічними справами — марниця! Завтра може Україна буде заправляти московськими ділами. На сеж є федерація, як „rowni z rownymi, a wolni z wolnymi"!

Го! го! — думаю — то не спроста! А то вам клятий шовініст та авантюрист з того Борткова: хоче заправляти Москвою! Ось хитрий Малоросс! Убрав Москаля в шори! Зробив федерацію і буде ще колись правити Москалем! І що той Москаль такий дурень та не спостережесь, як Україна з п. Бортковим стануть ним орудувати? Але-ж бо політик-політик з того хлопчиська! Старих політиків змолов наче на питлю, шовіністів-самостійників змолов, а ту, бач, ще й Москаля змеле! От-таким би провід в руки: завели би не під дурного хату, а таки під самі кучки.

„А ще з другим не годжуся" — каже наш хитрий політик. — „А то, що ніби-то польський хлоп і робітник разом зі шляхтою гноблять Галичину, як се каже др. Цегельський. Се невірне! Се тільки сама шляхта, буржуазія, ксьондзи! А польський робітник і хлоп затурканий, бідний, темний, не відає, що творить — бідна дитинка! — Та йде шляхті помагати на брата, укр. хлопа і робітника! Треба Вітосови-невинятку простити та почекати, аж він прозріє. А він певно прозріє, піде рука в руку з укр. хлопом, вижене своїх панів і з Польщі і з Галичини, сам покине укр. землю, віддасть її укр. хлопови назад ще й з будинками та ще й доплатить до кождого морґа по 1.000 польських марок і по пачці тютюну."... А гов! а гов! так-ім ся розігнав за п. Бортковим в одушевленню для невинности мазурських кольоністів у Галичині, що може-м і переборщив. Але бо адвокат-брехунець з того хлопчиська! Саме пара тому Деррову в Шікаґу, що аж прослезився в суді, розказуючи, які то чесні, добрі та невинні ті хлопці, що задля забави забили сусідського хлопчину. Вони біднятка не знали, що творять! Лиш хтіли $10.000 взяти, бавитись ними, як діти, бо се богацькі сини.

Скінчив п. Бортків, а 18 пар долонь вдарило йому „браво". Решта — а назбиралось вже з дві сотки людий — мовчать. А я поглянув на сих „гостий" з Ню Йорку та Пасайку та думаю дивно се, як хруньство ріжні маски надіває — раз воно „старорускість", раз „твердорускість", раз „общерускість" а раз „міжнародне братерство" або большевицький „федералізм"! А ті отсе хлопчиська довгі повиростали та великі, але леда дурень заведе їх в московський налигач. І що в того п. Борткова сорома не має? І що він не видів, як злобно-радо всміхались на його кравецькі виводи проти самостійности України присутні на салі Москалі та Поляки?! — Ось вам Малорос! Ну! гадаю — як така нікчемна братія і за морем, то не диво, що нам і Лях і Москаль чуба намняли. Нехай бють! може коли з „хитрого" Малоросса та безмозгого інтернаціонала й вибють образ і подобіє Броже на верх".

По п. Борткові знов забалакав предсідатель. Ходить поперед свій стіл, махає руками та говорить-говорить. Каже, що він кревний Петрушевича; що укр. посли мовчали, як Австрія вішала наших селян (ту чути голос д-ра Цегельського: „не говоріть неправди!" видко — не втерпів); що „генерал Безручків" боронив Варшави, як Москалі, забравши Київ, захотіли ще й Варшави; що коли укр. провідники не вміли повести справи, повинні були вступити місця другим (се — виходило би — йому та Бортков! от сі би завели!), говорить-говорить, а властиво кричить, аж присідає, а сенсу в тім мало. Кричить по сотий раз то, що всі воробці свищуть вже: що антанта підпирала Польщу, що без того Польща не встояла би — а нового нічого! Аґа! забув я! сказав і нове. Ото (лиш тримайте то в секреті, люде добрі, аби Ляхи не почули!), ото в осени „щось буде". І тому — каже — давайте нам гроші на орґанізацію революції в... редакції „Укр. Щод. Вістий". Зрештою — каже — треба заплатити салю, розкидки і референта. Який льояльний!

Що балакав то балакав; без сенсу і без перепони. Але ту йому таки перебили. Оден з комітету встав і каже: „на салю не треба нічого, Литовці дали її нам за дармо". А др. Цегельський відзиваєсь: „я за реферат заплати від вас не прийму, а як що збересь то нехай йде на Рідну Школу!" А п. Криловський підійшов до стола і каже: „кінчіть пане! досить нам тих теревенів!" З салі також почулись голоси негодовання.

Предсідатель наче прокинувся з якогось опяніня, перервав свій крик та каже: „будем замикати віче". Встає якийсь старший чоловік і каже: „Пане предсідатель! чого ми сюда прийшли?" — „Як то чого? На віче!" — „Але яка ціль сего віча?" — „Яка ціль? Протестувати проти Польщі і антанти!" — „А деж той протест? В ваших криках?" — „А се комітет мав зготовити резолюції!" — „ А я думаю, що віче. Як ви президія, то ваша річ дбати за се". — „Ну, то добре, ту секретар може виготовить, як почекаєте" (а людий вже чим раз менше). — „Ні — каже старий чоловік — я не маю тепер часу чекати. Досить було часу, але ви самі балакали без кінця за все і вся, тільки не за те, що треба. Тільки нам час крадете!" Встав та пішов, а за ним мало не всі люде. Лишилось на салі 18 красно-ґвардійців та й тих Литовці випросили забиратись і замкнули салю.

Вийшов і я з людьми та слухаю, що балакають між собою гуртками. „Винен Криловський! — каже оден — чому віддав провід приблуді, коли за ним була меншість вічевиків?" „Рибчук винен! — каже другий — чому не приймав? Я сам тому не голосував!" „Винні ви всі! — каже третий. — Чому прийшли пізно на віче і чому мовчали на все? Чому не голосували, як Криловський питав?" — „Чому не голосували? — каже четвертий — бо згоди не було: Матвіяс сюди, Рибчук туди, а Григорчик тамтуди! А тамтих було лиш 18 і то не тутешні, а попсували вам віче, бо разом тримались і плян мали!" — „Правду маєте! — каже пятий. — Треба було зійтись перше вам самим невеликим гуртом та приготовитись: хто комітет, а хто на президію, як голосувати, які резолюції та як поступати з непрошеними гістьми. А то ми устроїли віче не собі, а большевикам з усіх усюдів". Вмішався і др. Цегельський в розмову: „Не сперечайтесь — каже — панове на марне. Зійдіться ще раз і підготовте нове віче. Маєте вже практику. Люде охочі є, і привідники, бачу, є. Лиш порозуміння і пляну — а діло піде вперед. І з такого віча, як було, є пожиток. Люде вже зацікавлені. Лиш куйте залізо, поки тепле!

Приступив по дорозі і я до д-ра Цегельського, представився йому і став розмавляти, згадуючи знакомих і події в старім краю. А далі кажу: „Я трохи знаю Петерсон, бо я сусіда. Ту біда, що нема одної лінії між провідниками. Через те жменя хлопчиків, тай то не тутешних переважно, верховодила вічем. Але ви бачили, що загал негодував на се. Лиш треба порозуміння провідників. Криловський, Рибчук, Матвіяс, Григорчик се чесні і свідомі люде. Та ще є їх більше. Як візьмуться за руки — діло піде!".

Поговоривши ще хвильку, ми попращались і розїхались. Їдучи тролі-карою я міркував, скільки то ще праці треба, аби Українець був собою. А то Москаль є Москаль, Поляк Поляк, Словак є Словак. А Українець всяке видумує, лиш аби свого зречися! Він і „русскій" і „Малоросс" і „Гунґар" і „Австріяк" і „Ґаліщен", а як вже те все скине з себе, то тоді ще зрікаєсь стати сам собою. Видумує ріжні теорії, якими дурить себе, що всі його люблять, лиш одні „ксьондзи з панами" завзялись на него бідненького. От вам рабська психольоґія. Раби, раби, раби! А тим більші раби, чим більше ревуть, що вони ввесь світ перевернуть. Се раб сам своє рабство червоним криком хоче заглушити. Не стало царя і царату, не стало цісаря та Австрії, то він собі знайшов нового боввана, де поклонитись. Він же мусить десь поскаржитись на „пана і ксьондза". Він сам не може собі бути паном. Мав він „татунця" у Відни і „батюшку" в Петрограді, то як рабам тепер бути без „тата" в Москві? І чи є яка ріжниця між „рутенами" 48-ого року, москвофілами 70-их років а сими червоними федераційниками? Ніякої! Тамті шукали ратунку то в Відни то в Петрограді. Цісар та цар „дарували" їм панщину — „бідним хлопам". Стати самим о своїх силах вони не думали. Те саме наші червоні. Як Центральна Рада та Ґал. Національна Рада відобрали панам землю — то се неважне, сего якби не було. Їм аж большевики з Москви „дарували" землю! Се важне — бо се чужий „тато" з Москви з нагаєм та грубою демаґоґією, а не свої хлопські сини-інтеліґенти з чесним словом. Нащо їм своєї держави? Се для панів і царів, для всяких чужих: Ляхів, Москалів та Жидів, товарищей комісарів. Наш раб ще не доріс до сего! Він мусить мати над собою економа в Москві, а лиш гуменного в Харкові.

І чого бим то пиндючився, щом такий революціонер? Раб я нікчемний — от що! Москвофіл нової едиції! На червоно помальований!

Сусід.

Андреас Д. Каркавітзас.

ХРІЗАНТОС.

Ніколи мабуть не виявилось так ясно цікава вдача моїх земляків, як 17. мая 1884 р. Купці мужики, кравці й инші реміеники ступали за старою фустанелею*). Сміялися а навіть трохи безсоромно вирячили на неї очі.

Старший був середнього росту й стрункий у стані. Виглядав поважно ступав гордо, а глядів мрійливо. Мав на собі народню одежу, старосвітську паллю (крива широка шабля), пару сріблом викладаних пістолів у золототканому селяхіоні (пояс для пістолів). Подеколи поглядав на товпу, що окружала його з усіх боків і ступала за ним. Осміхався трохи глумливо.

Хвилину здавалося мені, що товпа зацікавилась тому так, що старий був у повній зброї, або може — це було ще правдоподібнище — тому, що був зовсім безбородий.

Я хотів саме відділитись від цього збіговища. Та тут підійшов до мене один мій товариш і сказав:

— Бачиш, то Хрізантос із Траґого. То жінка, зодягнута по чоловічому. Мусиш усе розвідатися від неї і списати це.

Дійсно, я небаром переконався, що цей старець, то жінка. Мене переконували про це ще инші приятелі, тай як почув я її голос. То був срібнозвучний, тонкий голос. Такий голос могла мати лише жінка.

Думка мого товариша сподобалася мені щоправда. Та ніяк мені було підійти до чужинця, бо товпа окружила його великим колом й цікаво вибалушила на нього очі. Богато навіть (як то частенько буває у нашого високо-демократичного народа) посідала біля нього й почали промовляти до нього. Самособою, це не сподобалося кільком знатніщим споміж нас. Вони запримітили:

Що за поганий народ! Як би так тепер побачили нас чужинці, малиб нас за хамуловатих хлопів! — І відвернулися від них.

Слідуючого дня вранці вдалось мені осягнути це, що я хотів. Я стрінув старого в каварни. Потягав вигідно нарґілеґ. Та не був такий рівнодушний, як учора, а радше прибитий і задуманий. Наче задумався над болючими спогадами.

Ось вірно переповіджене його оповіданя:):

II.

Мій батько був із Траґамо, ненька з Ретуні. Хай Господь змилосердиться над їх душею, тай хай земля, що їх покриває буде їм пером. Мати була щира душа, отверте серце. Не дуже то щасливо жилось їй з моїм батьком, бо прогрішилась так, бідненька, що обдарувала його самими доньками. Чи знаєш ти, що то значить: бути вбогим і мати дочки? До цього ще в Мореї (в Пельопонезі), були в той час Турки. Тож краще було не мати зовсім дітей, як мати доньки. Кожен батько, який дбав за це, щоби його хазяйство розвивалося, а мав дочки вийшов на цьому далеко гірше, як цей, що був бездітний.

Мій батько оженився молодий дуже молодий. В той час по наших селах ходили ченці й роздавали чотки й образочки. При цьому шептали християнам ріжні речі на вухо: хай лише вони повстануть і бють Турків, а прийдуть Москалі визволити їх і т. и. Кільком мужикам подавали навіть по образеви великої королеви, щоби носили на грудях.

Із нашого села пристало більше людий до Капетано Константі. Мій батько був також між ними. Вони всі пійшли разом. Турків розбито біля Тріполіци. Що то за страшна різня була!.. Та ти певно знаєш це все... Але потім оставили Москалі наших на ласку і милосердя Турків і забралися. Мому батькові вдалося щасливо видістатися, сама не знаю, як. І він вернувся у село.

А мати не переставала тимчасом приводити йому дочки на світ.

Алеж нещаслива жінко, чи ти таки не обдариш мене хлопцем? — говорив батько до неї.

(Дальше буде).

*) Фустанелас — цей носить (зодягається) в фустанелю, цебто одяг, богато фалдований, похожий на сорочку, що сягає аж до колін, що оперізується поясом вколо стегон. По провінціях носять фустанелю іще богато. Колишні Клепти зодягались так усі.

:) Вїдси оповідання аж до кінця писане (вельми трудним для не-Ґелена) елідським діялектом (головнож діялекток Трабано), який уже в старинніх часах визначався характеристичними прикметами. Трабано нині замешкують передусім цигани, віддалене від місц. Палетополіс усього 1½ год. Там колись лежало місто Еліс. Також инші місцевости, які згадуються в цьому оповіданні: Ретуні, Лекаіна, Ґастуні, Маноляда й ин. лежать над домішнім Пенейосом, менш-більш від Пірґоса до Олімпії.